

EMMANUEL MOUNIER

BRIEVEN
OVER HET
LIJDEN

vertaald door drs. Norbert van der Sluis, pr.

uitgeverij
Betsaida
's-Hertogenbosch

INHOUD

Inleiding	7
<i>Michiel Peeters, pr.</i>	
1928-1929	25
1930-1931	35
1933-1934	41
1939	55
1940-1941	63
1942	89
1943-1949	103

Inleiding

Descartes noemde de Nederlanders ‘een zeer werkzaam volk dat zich meer bekommert om zijn eigen zaken dan nieuwsgierig is naar die van anderen’, waardoor hij als overal elders sterk omstreden filosoof, hier ‘even eenzaam en teruggetrokken [kon] leven als in de meest afgelegen woestijnen’.¹

Wij zijn geen volk van filosofen, aldus Mounierkenner Van Weers: ‘Meer van predikanten. Wij hebben wel filosofen van betekenis gehad, maar we luisterden meer naar onze theologen. Veel Nederlandse denkers zijn in de theologie beland, gezien onze religieuze verzuiling. Ook ons kleine taalgebied is geen excuus. Dat heeft ons immers niet verhinderd om theologische literatuur in grote hoeveelheden te produceren’.²

Waar dat aan ligt? Misschien aan onze traditioneel meer protestantse cultuur. Zonder leergezag wordt het geloof voorwerp van oneindige *discus-*

¹ R. Descartes, *Vertoog over de methode* (vert. H.C. Pos), Wereldbibliotheek: Amsterdam 1937, p. 124.

² G. van Weers (1930-1999), in: H. Drent, ‘Een filosoof moet zich met politiek bemoeien’. Hoge internationale onderscheiding, *Prix Emmanuel Mounier*, voor Rotterdamse filosoof dr. A.J.M. van Weers’, in: *Het Vrije Volk*, 5 aug. 1989.

sie (zozeer dat je niet of nauwelijks toekomt aan *verificatie*), dus aan theologie kon je altijd je handen vol hebben, terwijl Luther over de ‘natuurlijke rede’ weinig enthousiast was.³ Verder lijkt veel moderne wijsbegeerte er alles aan gedaan te hebben antifilosofische vooroordelen te bevestigen. Chesterton stelde in 1933 dat de moderne filosofische systemen alle gebouwd zijn op de opoffering van in elk geval één simpele ervaringswaarheid; daarom heeft de hedendaagse mens het gevoel dat de wijsbegeerte hem oplicht – of minstens geheel van de werkelijkheid losgezongen en dus nutteloos is.⁴

³ Bijv.: ‘Fürderhin lehret [der Sündenfall] uns, was Frau Hulde, die natürliche Vernunft, zu diesen Sachen sagt, geradezu als wüssten wir nicht, dass die Vernunft des Teufels Hure ist und nichts kann denn lästern und schänden alles, was Gott redet und tut. Aber ehe wir derselben Erzsure und Teufelsbraut antworten, wollen wir zuvor unseren Glauben beweisen’ (Luther, *Weimarer Ausgabe*, WA XVIII, 164); ‘Wer (...) Christ sein will, der (...) steche seiner Vernunft die Augen aus’ (M. Luther, *Gesamtausgabe in 25 Bänden* (red. J.G. Walch), Concordia: St. Louis 1880-1910, dl. V, p. 452); ‘Ich wenigstens glaube, Gott diesen Gehorsam zu schulden, gegen die Philosophie wüten (...) zu müssen’ (*Weimarer Ausgabe*, WA LV1371).

⁴ ‘Sinds de moderne wereld begon in de zestiende eeuw, heeft niemands wijsgerig systeem nauwkeurig beantwoord aan ieders werkelijkheidszin: aan wat de normale mens, als men hem ongemeoid liet, het gezond verstand zou noemen. Elk filosoof begon met een paradox, met het zoeken van een persoonlijk uitgangspunt, dat het prijsgeven eiste van

Sinds Chesterton is er wat veranderd. Waarschijnlijk heeft het vaak misprezen neothomisme, dat Thomas intussen wel veel breder bekend maakte, eraan bijgedragen; misschien ook de nederig makende ervaring van de wereldoorlogen; hoe dan ook, in de twintigste eeuw komt er heel voorzichtig weer een wijsbegeerte op die er niet zozeer op uit is een perfect maar volslagen abstract systeem te creëren, maar, in de uitdrukking van Jean Guitton, het als redelijk beschouwt de rede te *onderwerpen aan de ervaring*.⁵ Edmund Husserl ('terug naar de dingen zelf') en Hannah Arendt ('nach-denken') behoren tot deze 'nieuwe realisten'. Te onzent, Etty Hillesum.⁶ In Frankrijk

wat men een gezond standpunt zou noemen. (...) Men moest eenvoudig geloven, wat geen normaal mens, als het hem in zijn eenvoud plotseling was voorgehouden, geloven zou: zoals b.v. dat de wet boven het recht staat, dat het recht buiten de rede ligt, dat de dingen slechts zijn zoals we denken, dat alles relatief is tegenover een werkelijkheid die niet bestaat. De moderne wijsgeer doet als een oplichter: hij komt naar ons toe en zegt, dat, als we hem die kleinigheid toegeven, de rest gemakkelijk in orde komt; hij zal heel de wereld recht zetten, als we hem die ene kronkeling laten aanbrengen in de geest' (G.K. Chesterton, *De heilige Thomas van Aquino* (vert. H. Reijnen), Foreholte: Voorhout 1934, p. 162-163).

⁵ Vgl. J. Guitton, *Nouvel art de penser*, Aubier: Parijs 1946, p. 87.

⁶ Vgl. haar dagboekaantekening van 16 maart 1941: "Vroeger' begon ik op m'n nuchtere maag liefst met Dostojewski of Hegel en in een verloren, zenuwachtig moment stopte ik dan ook nog wel eens een kous, als het beslist niet anders kon. Nu be-

allereerst Charles Péguy⁷ en dan zijn leerling Emmanuel Mounier.

Mounier wordt op 1 april 1905 geboren in Grenoble uit diepgelovige katholieke middenstandsouders; zijn grootouders, die hij goed gekend heeft, waren boeren. Mounier studeert filosofie in zijn geboortestad en schrijft in 1927 bij Jacques Chevalier een scriptie over Descartes. Het jaar erop vertrekt hij naar Parijs om zich te wijden aan een academische loopbaan. In de kerstvakantie van 1928-1929 leert hij het werk van Charles Péguy (1873-1914) kennen, die sterk had afgegeven op de 'systematici'.⁸ Zelf schrijft Mounier op 25 mei 1928 aan Chevalier: 'Ik geloof dat ik voorgoed beschermd ben tegen het gif van de Sorbonne. Zoals Péguy zou zeggen: *Je wordt er niet nat van, het dringt niet in je door*. Het is een vergif dat je nauwelijks opmerkt, maar dat naar mijn mening vooral gevaarlijk is voor degenen die niet genoeg te verduren hebben gehad in hun leven, of die zich niet voldoende hebben blootgesteld aan

gin ik, in de meest letterlijke zin des woords, met de kous en klim dan, via de andere noodzakelijke bezigheden van de dag langzaam op naar de top, waar ik weer dichters en denkers ontmoet' (*Etty. De nagelaten geschriften van Etty Hillesum 1941-1943* (red. K.A.D. Smelik, G. Lodders, R. Tempelaars), Balans: Amsterdam 2002⁴, p. 24).

⁷ De tot nu toe enige in het Nederlands uitgegeven complete tekst van Charles Péguy is *Het portaal van het mysterie van de tweede deugd* (vert. N. van der Sluis), Betsaida: 's-Hertogenbosch 2014.

⁸ Vgl. Ch. Péguy, *L'Esprit de système*, Gallimard: Parijs 1953.